

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/zbrodnie-komunistyczne/77174,Ucieczka-komunistycznego-zbrodniarza.html>



ARTYKUŁ

Ucieczka komunistycznego zbrodniarza

OKRES HISTORYCZNY

(1945-1948) Pierwsze lata Polski Ludowej (1948-1956) Stalinizm w Polsce

Autor: ANDRZEJ MAJCHER 17.12.2020

O ile Helena Wolińska czy Stefan Michnik wyjechali z Polski już w latach sześćdziesiątych, to Salomon Morel jeszcze w początku lat pięćdziesiątych mieszkał w Katowicach – kilkadziesiąt metrów od siedziby Prokuratury Wojewódzkiej, przy tej samej ulicy.

Kiedy okazało się, iż przed postawieniem mu zarzutów za popełnione zbrodnie zdążył wyjechać z kraju, pojawiły się medialne zarzuty, że ktoś pomógł mu uniknąć odpowiedzialności.

Dostarczanych przez UB, MO i NKWD więźniów obozu w Świętochłowicach bito i torturowano. Znane są przypadki morderstw oraz gwałtów. Głód i brak higieny doprowadziły do epidemii czerwonki i tyfusu oraz masowych zgonów. Za stan ogólny, jak i szereg konkretnych tortur, zabójstw i samobójstw, odpowiadał Salomon Morel.

Obóz w Świętochłowicach Zgodzie

Obóz w Świętochłowicach Zgodzie funkcjonował od lutego do listopada 1945 r. W czasie wojny był to obóz pracy – filia obozu w Oświęcimiu. W 1945 roku nadal istniały te same baraki, wieżyczki strażnicze i podwójne ogrodzenie z drutu kolczastego pod napięciem. Do obozu oficjalnie kierowano ludność niemiecką – tzw. rajchsdojczów i folksdojczów, ale w dużej mierze znaleźli się w nim Górnoślązacy (wśród nich nawet powstańcy śląscy), a także Polacy z różnych stron Polski oraz obywatele 8 innych państw.

Więźniów osadzano w wyniku zatrzymań dokonywanych przez funkcjonariuszy Urzędów Bezpieczeństwa, Milicji Obywatelskiej i NKWD. Wielu świadków mówiło o tym, że powodem zatrzymania bywał złośliwy donos sąsiada, a bardzo często jako motyw zatrzymania wskazuje się cele rabunkowe – rozkradano majątek zatrzymanych i zajmowano ich mieszkania. W toku śledztwa ustalono, że nawet w świetle ówczesnego prawa więźniowie byli osadzani bezprawnie.

Więźniowie byli bici i torturowani. Udokumentowano przypadki morderstw oraz popełnianych na więźniarkach gwałtów. W założeniu był to obóz pracy i większość więźniów była wykorzystywana do przymusowej pracy (oczywiście nieodpłatnej) w okolicznych zakładach – głównie hutach i kopalniach. Osadzeni byli przetrzymywani w warunkach głodowego wyżywienia i braku podstawowych standardów higienicznych, co

doprowadziło do wybuchu epidemii czerwonki i tyfusu oraz masowych zgonów. Zarówno za ogólne traktowanie więźniów, jak i szereg udokumentowanych przypadków tortur, zabójstw i doprowadzenia do samobójstw odpowiedzialny był komendant obozu Salomon Morel.



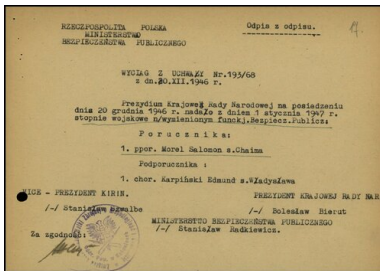
Represje komunistyczne wobec ludności górnośląskiej w latach 1945-1951. Z: Tragedia w cieniu „wyzwolenia”. Górny Śląsk w 1945 roku. Materiały edukacyjne, IPN, Katowice 2015 (mapa na podstawie „Atlasu historycznego Górnego Śląska w XX w. Zbiór map edukacyjnych” autorstwa Dawida Smolarza i Marcina Kordeckiego, wydawca Dom Współpracy Polsko-Niemieckie)

Na wniosek ekstradycyjny Izrael odpowiedział kuriozalnie: stwierdził, że zeznania świadków są fałszywe i wynikają z antysemityzmu, a zbrodnie przeciwko ludzkości nie

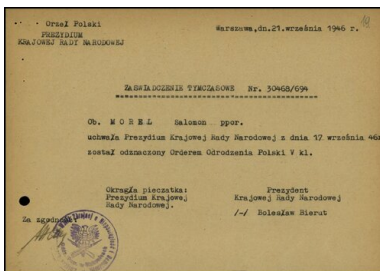
przedawniają się wtedy, gdy Żydzi są ofiarami, a nie sprawcami.

Wadliwy system ścigania

Śledztwo przeciwko Morelowi jest doskonałą ilustracją tego, jak wadliwy był system ścigania zbrodni komunistycznych (wówczas określanych stalinowskimi) w czasie, gdy „badaniem” spraw i gromadzeniem dowodów zajmowała się Główna Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich – w roku 1991 przemianowana na Główną Komisję Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Organ ten był pozbawiony możliwości ścigania sprawców: mimo, iż pracowali w nim prokuratorzy i sędziowie, nie mogli stawiać sprawcom zarzutów! Dopiero kompletne materiały mogli przekazać do prokuratury – aby tam prokurator prokuratury powszechnej dokonał ich oceny i podjął decyzję o ewentualnych zarzutach.



Poświadczenie nadania Morelowi przez Bieruta, Radkiewicza i Szwalbego stopnia porucznika. Z zasobu IPN



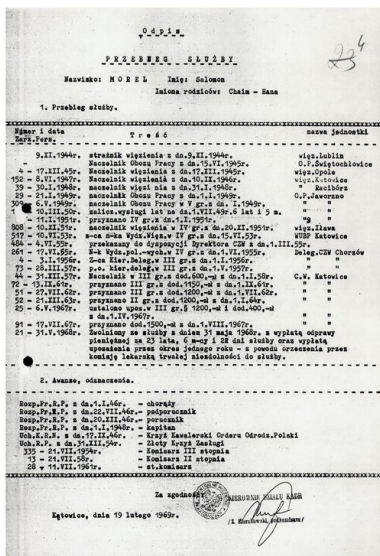
**Zaświadczenie tego, że Salomon
Morel jest kawalerem Orderu
Polonia Restituta (nadał Bierut).
Z zasobu IPN**

W sprawie funkcjonowania w 1945 roku obozu pracy w Zgodzie Okręgowa Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Katowicach przesłuchiwała świadków i gromadziła dokumenty przez 5 lat, począwszy od roku 1990. Akta przekazano do Prokuratury Wojewódzkiej dopiero 16 maja 1995 roku - z wnioskiem o przedstawienie zarzutów byłemu komendantowi.

Morel wyjechał z Polski 3 lata przed tym, zanim prokuratura otrzymała materiały i mogła postawić mu zarzuty. Zamieszkał w Izraelu, który nie zgodził się na jego ekstradycję do Polski.

Tymczasem Salomon Morel o zbierających się nad jego głową chmurach wiedział nie tylko z regularnie zajmujących się tą sprawą lokalnych mediów, ale już w 1991 roku został przesłuchany w charakterze świadka - z pouczeniem o możliwej odpowiedzialności karnej. Były komendant obozu Zgoda nie czekał, aż zostanie aresztowany. Wyjechał z Polski 3 lata przed tym, zanim prokuratura otrzymała materiały i mogła postawić mu zarzuty. Morel zamieszkał w Izraelu i uzyskał tamtejsze obywatelstwo - co pozwoliło mu uniknąć odpowiedzialności, gdyż mimo późniejszych dwukrotnych wniosków, Izrael nie zgodził się na jego ekstradycję do Polski.

Winy za ucieczkę Morela nie ponosi jednak nikt z zaangażowanych w kolejne etapy postępowania przeciwko niemu, ale ówczesny ułomny system ścigania komunistycznych zbrodni: inny organ kompletował materiały, a dopiero gdy skończył - inny mógł stawiać zarzuty i aresztować.



**Przebieg komunistycznej służby
Salomona Morela. Z zasobu IPN**



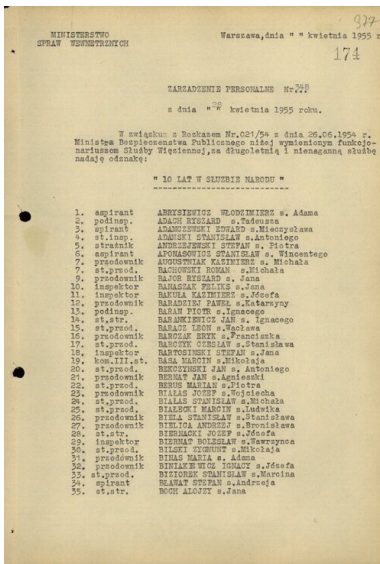
Salomon Morel. Fot. z zasobu IPN

Morelowi, który aż do śmierci w roku 2007
pobierał polską emeryturę, decyzją

prokuratora ograniczono jej wysokość –
zajmując część pieniędzy na poczet grożącej
mu kary.

Po powstaniu IPN

Na mocy ustawy z 1998 roku, w roku 2000 powstał Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Zasadnicza różnica uprawnień i kompetencji pomiędzy dawnymi Komisjami Badania Zbrodni, a obecną Komisją Ścigania Zbrodni zdefiniowana jest już w nazwie: nie tylko badanie spraw i gromadzenie dowodów, ale także ściganie ich sprawców z pełnymi uprawnieniami prokuratorów IPN – identycznymi jak te, którymi dysponują prokuratorzy prokuratury powszechnej: stawianie zarzutów, stosowanie kar porządkowych i środków przymusu, występowanie o areszt, wystawienie listu gończego i inicjowanie wniosku ekstradycyjnego. Obecnie można tylko przypuszczać, że gdyby tak usytuowany pion śledczy IPN powstał 10 lat wcześniej, być może Morel byłby na czas postawiony przed sądem.



1955, zarządzenie w sprawie
nadania przez ministra spraw
wewnętrznych PRL
funkcjonariuszom więziennictwa
komunistycznego odznak „10 lat
w służbie narodu”, w tym, pod

numerem... Z zasobu IPN (s. 1 dokumentu)

384
167

372a	podinsp.	Makowski Sylwester s. Andrzej
373	aspirant	Majda Czesław s. Andrzej
374	st. insp.	Malczewski Augustyn s. Bartłomiej
375	st. przed.	Mańiak Stanisław s. Wojciecha
376	przed.	Malinowski Józef s. Bronisława
377	kom.III st.	Males Aleksander s. Józefa
378	st. insp.	Malinowski Zdzisław s. Karola
379	przed.	Malinowski Zdzisław s. Karola
380	podinsp.	Malyta Andrzej s. Franciszka
381	przed.	Marciniak Feliks s. Hipolita
382	podinsp.	Marciniak Józef s. Franciszka
383	st. przed.	Marciniowski Hieronim s. Józefa
384	st. przed.	Marciniowski Hieronim s. Józefa
385	st. insp.	Marek Jan s. Pawła
386	st. przed.	Marciniak Zdzisław s. Piotra
387	st. str.	Marciniak Włodzisław s. Antoniego
388	podinsp.	Marewski Józef s. Józefa
389	przed.	Maszczyk Marian s. Szymona
390	aspirant	Matuszewska Zuzanna s. Stanisława
391	podinsp.	Matuszak Jan s. Stanisława
392	st. str.	Matusz Józef s. Józefa
393	aspirant	Masur Wacław s. Michała
394	aspirant	Masur Józef s. Józefa
395	st. str.	Miałik Jan s. Michała
396	st. insp.	Michalak Józef s. Józefa
397	podinsp.	Michalak Zdzisław s. Bronisława
398	aspirant	Michalak Zdzisław s. Bronisława
399	aspirant	Michalak Zdzisław s. Bronisława
400	inspektor	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
401	st. insp.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
402	przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
403	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
404	aspirant	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
405	inspektor	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
406	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
407	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
408	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
409	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
410	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
411	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
412	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
413	aspirant	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
414	inspektor	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
415	inspektor	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
416	st. str.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
417	st. str.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
418	aspirant	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
419	st. str.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
420	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
421	inspektor	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
422	kom.III st.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
423	inspektor	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
424	podinsp.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
425	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
426	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
427	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
428	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
429	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
430	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
431	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
432	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
433	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
434	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
435	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
436	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława
437	st. przed.	Mikolajczyk Ignacy s. Władysława

...422, za długoletnią i nienaganną służbę - Salomonowi Morelowi... Z zasobu IPN (s. 2 dokumentu)

380
161

700	przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
701	st. str.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
702	st. przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
703	przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
704	st. insp.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
705	st. przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
706	st. insp.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
707	st. przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
708	st. przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
709	st. przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
710	st. przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
711	podinsp.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
712	st. przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
713	podinsp.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
714	st. przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
715	podinsp.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
716	st. przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
717	st. przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
718	inspektor	Sarnecki Hieronim s. Józefa
719	st. przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
720	podinsp.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
721	st. przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
722	st. przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
723	podinsp.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
724	st. przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
725	st. przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
726	st. przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
727	st. przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
728	st. przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
729	st. przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
730	st. przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
731	st. przed.	Sarnecki Hieronim s. Józefa
732	aspirant	Sarnecki Hieronim s. Józefa

MINISTERSTWO WŁASNOŚCI KRAJOWEJ
/ Władysław W I C H A /

Władysław W I C H A

...podpisał minister Władysław Wicha. Z zasobu IPN (s. 3 dokumentu)

dokumentu)

Po powstaniu Instytutu Pamięci Narodowej śledztwo przeciwko Salomonowi Morelowi zostało w lipcu 2001 roku przejęte z Prokuratury przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Katowicach, ale wówczas Morel od 9 lat mieszkał już w Tel Awiwie. Akta sprawy uzupełniono o dalsze przesłuchania, ale także (w dużej mierze dzięki współpracy z zajmującymi się tematem równoległe historiami IPN) o wiele nowych dokumentów, które m.in. pozwoliły na poszerzenie imiennej listy więźniów zmarłych w trakcie osadzenia w Zgodzie do 1855 osób. Morelowi, który aż do śmierci w roku 2007 pobierał polską emeryturę, decyzją prokuratora ograniczono jej wysokość – zajmując część pieniędzy na poczet grożącej mu kary.

Stanowisko Izraela

Po poszerzeniu i zmodyfikowaniu zarzutów wobec Morela ponowiono wniosek ekstradycyjny, na który uzyskano kuriozalną odpowiedź. Władze Izraela zakwestionowały ustalenia polskiego śledztwa twierdząc, że zeznania świadków są fałszywe i wynikają z antysemityzmu, a w rzeczywistości to Morel był ofiarą zbrodni popełnionych przez „hitlerowców i współpracujących z nimi Polaków”. Stanowisko co do rzekomego przedawnienia zarzutów stawianych Morelowi sprowadzało się do konstatacji, że zbrodnie przeciwko ludzkości nie przedawniają się wtedy, gdy Żydzi są ofiarami, a nie sprawcami...



**Świętochłowice - Zgoda: brama
dawnego obozu pracy, widok
współczesny**

COFNIJ SIĘ